



Pracujący ubodzy w Unii Europejskiej

Informacje ogólne

„Jakość pracy jest sprawą zasadniczą zarówno dla włączenia społecznego, jak i spójności regionalnej. Wysokie zagrożenie bezrobociem, społeczne wyłączenie i ubóstwo idą w parze z niskim poziomem wykształcenia i kwalifikacji oraz niską opłacaną, często dorywczą pracą.”

Komunikat Komisji Europejskiej *Poprawa jakości pracy (COM (2003) 728)*.



Jaki jest kontekst?

Jednym z kluczowych celów strategii lizbońskiej Unii Europejskiej z roku 2000 było zapewnienie większej ilości i lepszych miejsc pracy. Szczegółowe cele wyznaczono dla ogólnego poziomu zatrudnienia w UE (70%), jak również dla kategorii pracowników płci żeńskiej (ponad 60%) oraz pracowników w starszym wieku (50%). Znaczącymi elementami tej strategii, która przedstawiała wizję społecznie spójnej, jak również gospodarczo prosperującej i konkurencyjnej Unii były również: wyłączenie społeczne i ubóstwo.

Zatrudnienie jest często uważane za najlepszą ochronę przeciwko ubóstwu. Jednakże z danych na poziomie UE wynika, że 17% samozatrudnionych i 6% osób zatrudnionych w zakładach pracy jest klasyfikowanych w kategorii osób biednych (osoby zarabiające mniej niż 60% średniego dochodu gospodarstwa domowego). Pracujący ubodzy są określanymi jako pracownicy mieszkający w gospodarstwach domowych, w których co najmniej jeden członek rodziny pracuje i w których dochód (włącznie ze świadczeniami społecznymi i po opodatkowaniu) wciąż pozostaje poniżej poziomu ubóstwa.

Dlaczego prowadzone są te badania?

Problem pracujących ubogich jest coraz bardziej palący z uwagi na coraz wyższą średnią częstotliwość występowania tego zjawiska w nowych państwach członkowskich. Ten skomplikowany problem stanowi poważne wyzwanie dla europejskich społeczeństw, ponieważ może powstawać w wyniku okoliczności indywidualnych lub okoliczności związanych z gospodarstwem domowym. Kluczowymi czynnikami dla jednostek są ich zatrudnienie i posiadane umiejętności. Krytycznymi czynnikami charakteryzującymi gospodarstwa domowe są dochód oraz wielkość gospodarstwa.

Projekt realizowany przez Fundację miał na celu ilościowe ujęcie tego zjawiska, scharakteryzowanie pracujących ubogich oraz zidentyfikowanie polityk zmierzających ku ograniczeniu rozprzestrzeniania się ubóstwa. Badał również związek pomiędzy zatrudnieniem a polityką ochrony socjalnej.

Jakie są ustalenia?

Kim są pracujący ubodzy?

- Ubóstwo osób pracujących może wynikać z niedostatecznych zarobków.
- Pracownicy mogą być ubodzy także dlatego, iż ich zarobki są niewystarczające do wyprowadzenia ich gospodarstw domowych z ubóstwa. W takim przypadku kontekst gospodarstwa domowego stanowi wyjaśnienie zjawiska ubóstwa.
- Coraz trudniej jest poszczególnym osobom, które zostały „odstawione na boczny tor”, głównie osobom o niskich kwalifikacjach, odnaleźć się na rynku pracy, który wymaga ciągłego doskonalenia umiejętności.

Zatrudnieni ubodzy

- 6% zatrudnionych w UE (około 7,8 mln) sklasyfikowano jako ubogich w 1999 r.
- Ubóstwo wśród ludzi zatrudnionych w krajach południowych (7-10%) jest wyższe od średniej dla UE jako całości. Podobnie jest w przypadku Francji, Luksemburga oraz Wielkiej Brytanii.
- W porównaniu ze średnią europejską zjawisko ubóstwa występuje rzadziej w krajach nordyckich oraz w Austrii, Belgii czy Irlandii (3-4%).

Samozatrudnieni ubodzy

- 14% osób samozatrudnionych w UE sklasyfikowano poniżej poziomu ubóstwa w roku 1999 (3,1 mln osób).
- Najniższy odsetek biedoty wśród samozatrudnionych stwierdzono w Belgii, Irlandii, Luksemburgu, Wielkiej Brytanii, a zwłaszcza w Niemczech (tylko 5%).
- W Austrii, Francji, Grecji, Portugalii oraz Szwecji występuje najwyższy odsetek ubóstwa wśród samozatrudnionych.

Bezrobotni ubodzy

- Osoby bezrobotne poszukujące pracy są zaliczane do kategorii aktywnych osób ubogich.
- 39% bezrobotnych w UE sklasyfikowano w kategorii ubogich w 1999 r. (6,3 mln osób).
- W Belgii, Francji, Niemczech, Grecji oraz Portugalii od 30% do 40% bezrobotnych uważa się za ubogich.
- Ponad 40% bezrobotnych uważa się za ubogich we Włoszech, Luksemburgu, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, a zwłaszcza w Irlandii, gdzie ponad 50% osób w tej grupie jest ubogich.

Czynniki powodujące

- Nisko opłacani pracownicy są najbardziej zagrożeni ubóstwem. Zjawisko niskiej płacy w UE stanowi 12,6%-15,8%. 75% nisko opłacanych pracowników to kobiety. Większość niskopłatnych pracowników stanowią ci niewykwalifikowani.
- Główna przyczyna ubóstwa wśród pracujących leży (do 75% wszystkich przypadków) w strukturze gospodarstwa domowego. „Chude” gospodarstwa domowe (z niewielką ilością domowników i/lub z niewieloma pracującymi) są narażone na duże ryzyko. Obecna tendencja powstawania mniejszych gospodarstw domowych niesie ze sobą duże prawdopodobieństwo zwiększenia wielkości tej grupy.
- Osoby samodzielnie wychowujące dzieci są bardziej narażone na biedę, nawet jeśli pracują.
- Zjawisko pracujących osób ubogich może stać się siłą napędową migracji. Jednakże prawdopodobnie wielu emigrantów pozostanie w tej kategorii w krajach, do których wyjeżdżają.

Polityka „Niech praca się opłaca”

- Kilka państw członkowskich opracowało specjalne polityki fiskalne mające na celu rozwiązanie problemu bezrobocia i pułapek ubóstwa.
- Politykę „Niech praca się opłaca” można z grubsza podzielić na dwie kategorie: zmniejszenie opodatkowania dla pracowników o niskich zarobkach oraz zastosowanie środków w postaci kredytów podatkowych. Są one pomyślane tak, aby zwiększyć zarobki netto oraz zachęcić do (ponownego) wejścia na rynek pracy.
- Przykłady z Francji oraz Wielkiej Brytanii pokazują, że kredyty podatkowe nie mają większego wpływu na uczestnictwo w zatrudnieniu.

Działania opieki społecznej

- Trudno jest ilościowo ująć wpływ programów uzupełniania dochodów na dochód gospodarstwa domowego z powodu licznych ewentualnych kombinacji, które zależą od stanu aktywności i struktury.
- Programy takie są w coraz większym stopniu połączone z obowiązkowymi programami aktywizującymi.
- Programy opieki społecznej różnią się w poszczególnych krajach pod względem wielkości, zakresu oraz kwalifikowalności.

Co teraz?

Według wyników badania grupa określana mianem pracujących ubogich istnieje (choć jest z natury heterogeniczna). Jednakże dostępne informacje i dane są ograniczone. Ze zjawiskiem pracujących ubogich trudno jest się uporać za pomocą jednostronnego podejścia. Niezbędne są więc bardziej dogłębne badania w celu scharakteryzowania pracujących ubogich (gospodarstwa i osoby indywidualne).

W centrum uwagi pozostaje jakość pracy i zatrudnienia. Rozwiązaniem, które spowoduje zmniejszenie i ostateczne zlikwidowanie ubóstwa pracujących, może stać się opracowanie wielozakresowego podejścia. Podejście to miałyby się koncentrować na poprawie zarówno dochodów ubogich gospodarstw, jak i jakości pracy, ale także wykazywać wrażliwość na rozwój indywidualnych aktywów i potrzeb gospodarstw domowych.

Uczestnictwo wszystkich aktorów życia społecznego, w tym społeczeństwa obywatelskiego, partnerów społecznych i polityków jest głównym celem i warunkiem określonym w Europejskiej Strategii na Rzecz Zatrudnienia oraz w Otwartej Metodzie Koordynacji na rzecz włączenia społecznego.

Dalsze informacje:

John Hurley, joh@eurofound.eu.int
<http://www.eurofound.eu.int/working/employment/workingpoor/>
Pracujący ubodzy w Unii Europejskiej
<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF0467.htm>

Prace Fundacji na tematy pokrewne

Trzecia europejska ankieta nt. warunków pracy 2000
<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF0121.htm>

Warunki pracy w krajach przystępujących oraz kandydujących
<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF0306.htm> (sprawozdanie)
<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF0375.htm> (opracowanie informacyjne)

Ankieta nt. warunków pracy
<http://www.eurofound.eu.int/working/surveys/>

Jakość życia w Unii Europejskiej
http://www.eurofound.eu.int/living/qual_life/

Percepcja warunków życia w rozszerzonej Europie
<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF03113.htm> (sprawozdanie)
<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF03114.htm> (streszczenie)

Niskie dochody i ubóstwo w rozszerzonej Europie
<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF03105.htm> (sprawozdanie)
<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF0434.htm> (streszczenie)

Wzajemne oddziaływanie pomiędzy rynkiem pracy i opieką społeczną (sprawozdanie z seminarium)
<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF0343.htm>

Zintegrowane podejście do opieki społecznej dla aktywnych oraz polityk zatrudnienia
<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF0204.htm>